

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

JOHANNES JEGSTRUP
BARNDOMSERINDRINGER
FRA
KOKKEDAL

Udgivet af
Museumsforeningen for Hørsholm og Omegn
1978

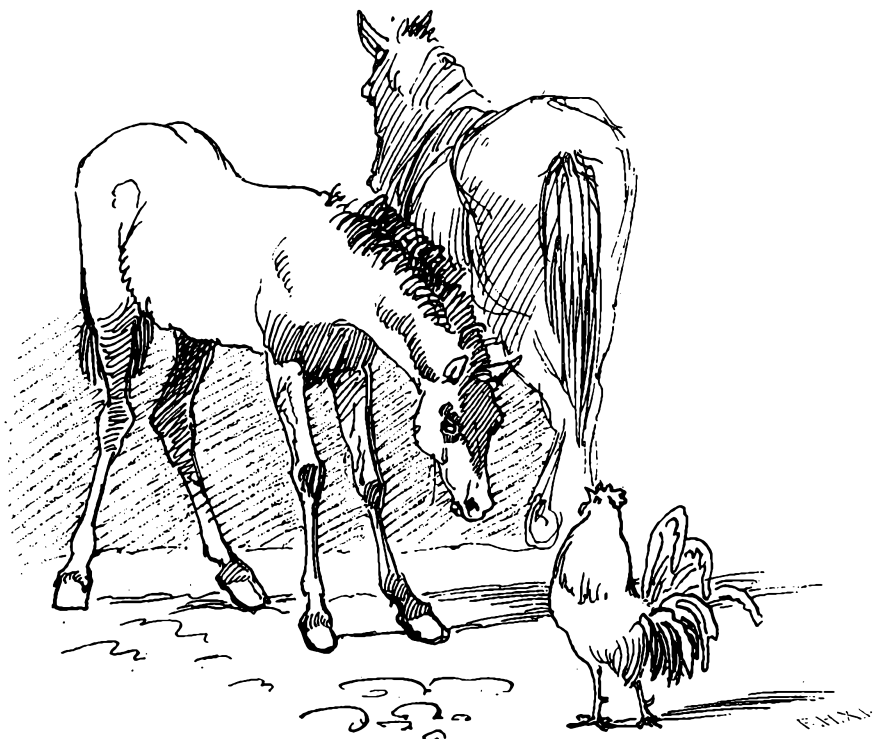
BARNDOMSERINDRINGER
FRA
KOKKEDAL

© Johannes Jegstrup og Hørsholm Egn's Museum.

Klicheer: Middelboes Reproduktionsanstalt.

Tryk: Hørsholm Bogtrykkeri.

Omslagstegning og vignet af J. Th. Lundbye.

JOHANNES JEGSTRUP

BARNDOMSERINDRINGER
FRA
KOKKEDAL

Udgivet af
Museumsforeningen for Hørsholm og Omegn
1978

FORORD

Flere af museumsforeningens årbøger har som emne haft erindringer fortalt af ældre om dagliglivet i Hørsholmegnen. Med årbogen for 1978 fortsætter museumsforeningen erindringsbøgerne, og nu med en bog, der behandler et vigtigt område i Hørsholmegnen, nemlig Kokkedal gods.

Bogen er forfattet af kommandør Johannes Jegstrup, som er søn af den kendte landmand Anders Jensen Jegstrup, der fra 1882 til omkring 1890 var forpagter på Sophienberg og derefter indtil 1911 på Kokkedal. I 1906 købte Anders Jegstrup gården Kirstinedal, som han drev indtil 1918.

Johannes Jegstrup har i hele sin barndom, og indtil han i 1915 påbegyndte sin karriere i marinen, oplevet livet på landet på nærmeste hold. Hans bog er blevet et interessant stykke tidshistorie af stor egns-historisk værdi.

Museumsforeningen retter en hjertelig tak til Johannes Jegstrup for manuskriptet, som han vederlagsfrit har stillet til rådighed for museumsforeningen med henblik på udgivelse.

Bogen er forsynet med egns-historiske billeder fra museets arkiv samt med gamle familie-billeder, som er udlånt af forfatteren.

I slutningen af bogen er indføjet nogle data om Kokkedal Slots historie.

Med tak har museumsforeningen modtaget tilskud til udgivelsen fra Hørsholm Distrikts Økonomiske Selskab og fra Sparekasserne SDS og Bikuben.

Oktober 1978

T. Topsøe-Jensen

P. Chr. Nielsen

INDHOLD

Slægt og familie	7
Mine første erindringer	12
Årets gang	19
I høsttiden	19
I mark og mose	26
Ved stranden	28
Mod efterår	29
Jul, nytår og vinter	32
Fra min skoletid	37
Efterskrift om Kokkedal Slot	45
Museumsforeningen for Hørsholm og Omegn	48

SLÆGT OG FAMILIE

Den 4. maj 1899 så jeg dagens lys på Kokkedals forpagterbolig som nr. 9 ud af de ialt 10 børn, som Mor og Far blev velsignet med.

Far, født den 10. november 1852, i Ingerslev i Jylland, var landmand. Han kom i 1880/81 til Sophienberg hos konsul Jens Frederik Bloch, der dengang ejede både Sophienberg og Kokkedal.

Den 4. juli døbttes jeg af pastor Johannes Friis i Hørsholm kirke og fik her det nok så lange, men iøvrigt gode navn, Johannes Harald Jensen Jegstrup. Jeg blev opkaldt efter min broder Harald Johannes Jensen, der i 1897 den 18. november døde på Kokkedal efter en løbskørsel, hvorunder han blev slynget af vognen og fik kraniebrud. Harald blev kun godt 8 år og hans død gjorde begribeligvis et dybt og uforglemmeligt indtryk på Far og Mor og på mine ældre søskende. Harald blev begravet på Hørsholm kirkegård, hvor vor Bedstemor – Mors Moder – havde fundet sit sidste hvilested året før.

Som nævnt blev jeg også døbt Jensen, skønt Far på det tidspunkt kaldte sig Jegstrup, men det var jo fordi Far var døbt Anders Jensen. Blandt os børn verserede den historie, at Far og også Fars forældre havde tilnavnet Jegstrup, fordi de var fra landsbyen JEGSTRUP, der ligger midtvejs mellem Skanderborg og Århus. Da Far så kom til Sjælland, skulle han have fundet ud af, at de gode sjællændere ikke kunne sige „Jeg“ med blødt langt e som jyderne, men sagde „Jaig“ eller „Jek“, altså Jaigstrup eller Jekstrup. Dette skulle Far have ment var så rædselsfuldt, at han nøjedes med at kalde sig Jensen.

Jeg var som barn mægtig stolt af mit lange navn; dertil var jeg såre stolt over at være født den 4. maj, fordi jeg en skønne dag fandt ud af, at jeg var en dag ældre end Bedstefar, der var født dagen efter altså den 5. maj! Dette morede jo Bedstefar; men jeg blev nok lidt skuffet, da det rigtige forhold en dag gik op for mig.

Bedstefar, Claus Peter Madsen, havde altså fødselsdag den 5. maj og kom på den dag til verden i 1823 på Taastrup Mark i Harlev Sogn ikke så langt fra Jegstrup. I sine unge dage var Bedstefar almindelig

tjenestekarl enten hjemme hos forældrene eller hos andre landbrugere. Da han var 22 år – altså i 1845 – blev han indkaldt for at tjene som dragon ved 3die dragonregimentets 1ste eskadron i Århus.

Det var en 3-årig tjeneste, og Bedstefar blev herunder nok så for- trolig med hesten – dens røgt og pleje, og han blev selv en god rytter og dragon, der forstod at behandle sin hest og sine våben – sabel og karabin – på bedste måde.

Da Bedstefars tjenestetid var ved at være forbi, brød 3-årskrigen ud, så der blev jo ikke tale om hjemsendelse, tværtimod – 3 års krigstjeneste måtte han endnu udstå, noget han senere aldrig beklagede sig over.

Bedstefar, som vi børn altid tiltalte med „I“, fortalte ofte og gerne om de mange begivenheder og oplevelser under den lange krig, hvor- under han med sit regiment og eskadron fik gennemredet Jylland på kryds og tværs. Hans eskadronchef var ritmester Nicolai Brock, hos hvem Bedstefar under krigen blev oppasser.

Beretningen om, hvorledes eskadronen i Nørre Snede tog en østrigsk husarafdeling med en østrigsk ritmester i spidsen til fange, fortalte Bedstefar med stor tilfredshed om, og han klukkede nok så fornøjet, når han oplyste, at denne østrigske ritmester var i bar skjorte.

I kampene ved Isted og Øvre Stolk den 25. juli 1850 deltog Bedstefars eskadron også.

„Det var på Isted Hede og så i Øvre Stolk,
for gamle Danmarks Ære, der stred det danske Folk!“

Fra selve kampene huskede Bedstefar nu bedst de skrækkelige smer- tensskrig fra nogle heste, der ved en granatexplosion fik skudt benene over.

Bedstefar blev hjemsendt i januar måned 1851 og blev derefter herskabskusk på godset Wilhelmsborg. Her mødte han vor Bedstemor – Inger Marie Olsdatter.

Min Mor fødtes den 22. april 1860 på Wilhelmsborg. Mor blev døbt i hjemmet og fremstillet i Maarslet kirke den 11. november 1860, hvorfor det vel var ret så naturligt, at Mor fik navnet Martine Madsen.

Bedstefar og Bedstemor fik efterhånden et mindre husmandssted på Taastrup Mark i Harlev sogn. Her boede de under krigen 1864. Det var bestemt ikke noget for Bedstefar, der nu var for gammel til at blive indkaldt til krigstjeneste, at se den tyske armé oversvømme Jyl- land.

Alle værdigenstande blev gemt væk eller gravet ned. Køer og heste blev så godt det lod sig gøre gemt bort i en mose. Stor var Bedstefars rædsel, da han en dag, da en tysk deling marcherede forbi gården, så en tysk soldat tage den lille Martine op på skulderen og marchere af sted med hende! – Nå, Bedstefar fik nu hurtigt frelst sin lille pige fra tyskerne og bragt hende i sikkerhed bag Bedstemors skorter.

Bedstemor og Bedstefar.

Men hvem kunne dog ane, at 76 år senere skulle den lille Martine igen opleve at se de forhadte tyske soldater marchere forbi, men nu på Sjælland!

Fars forældre, som jeg desværre ikke ved ret meget om, døde da Far var ganske ung. De sad vist i meget beskedne kår.

Far blev efter at have været soldat forvalter på Constantinsborg hos en Pontoppidan. Da Taastrup Mark lå så nogenlunde mellem Ingerslev eller Ormslev, hvorfra Far stammede, og Constantinsborg, er det jo nok rimeligt at antage, at Far her har fået øje på den kønne, lille, søde, dygtige Martine. Far, der dengang var en nydelig ung mand, var både flittig og dygtig.

Så sker der efterhånden det, at en velhavende mand ovre på Sjælland – en konsul Bloch, der var ejer af gårdene Sophienberg og Kokkedal, – mistede sin bestyrer på Sophienberg, idet avlsbestyreren Hans Petersen, der var gift med Caroline Petersen, født Hecht – et i Hørsholm dengang ikke ukendt navn – forlod Sophienberg i 1879 og afgik ved døden i efteråret 1880.

Konsul Bloch spørger derefter godsejer Pontoppidan på Constantinsborg, om han ikke kan anbefale ham en dygtig landmand. Resultatet bliver så, at Far bliver anbefalet til jobbet, og derpå kommer Far så til Sjælland i 1880/81 og tiltræder først som bestyrer og kort tid derefter som forpagter af Sophienbergs avlsgård med bolig i den nuværende inspektørbolig.

I 1882 rejser Far et smut til Jylland og den 18. oktober 1882 bliver Far og Mor gift, og derpå begyndte et langt, lykkeligt, børnerigt familieliv, først på Sophienberg, senere fra ca. 1890 på Kokkedal, fra ca. 1911 på Kirstinedal og endelig på Selmersvej 5 i selve Hørsholm by.

Ret hurtigt efter at Far havde overtaget hele forpagtningen af gården efter forpagter A. Führer og mejeriforpagter Kolls, kom min Mors forældre til Kokkedal.

Når jeg ovenfor har fortalt så forholdsvis meget om Bedstefar, ja så skyldes det, at vi børn altid vidste, hvor Bedstefar var at finde. Enten var Bedstefar i sine stuer, i vor store have eller i værkstedet. Haven holdt han i eksemplarisk stand og i gårdens værksted regerede han næsten enevældigt. Kunne vi ikke finde ham her, ja så vidste vi, at han var at finde omme bag gårdens store halvåbne hjelm, hvor han alt efter årstiden savede, kløvede og stakkede brænde.

Bedstefar var en ren kunstner til at flette halm- og vidiekurve og til at slå reb som en bedre rebslager. Selv om Bedstefar næsten altid havde noget for med sine flittige hænder, så havde han altid tid til at tale med os børn, og vi lyttede jo hellere end gerne til alt, hvad han kunne fortælle.

Far var jo altid på farten, enten ude på markerne, i staldene og laderne eller i forretninger af forskellig art i Hørsholm, i Rungsted, på Usserød Mølle, hvorfra vi fik vort dejlige store grove rugbrød, 8 pundes var det. Øllet fik vi fra Usserød Bryggeri; ja, det var jo hvidtøl, der kom i store øltønder. En tønde var altid stukket an og anbragt i det store kølige rum tæt ved køkkenet. En af Mors små ølkander har jeg da endnu. Da jeg var barn, stod den altid fyldt med øl på buffeten inde i spisestuen, dog var den dækket til af hensyn til fluerne.

Far forestod altid selv arbejdet på gården, men selve arbejdet blev ledet af forvalteren og forkarlen. Fodermesteren og staldmesteren herskede i deres stalde. Far var så sandelig ikke bange for at tage fat, og der var jo nok at gøre med de små 300 tønder land agerjord, der hørte til gården. Dertil kom så mosen ned mod Sophienberg og stranden. Skovene sorterede under gartneren, i min tid gartner Jensen, der også passede det ret store gartneri, der hørte til Kokkedal.

Ofte så vi kun Far ved måltiderne, og det knap nok. Vi små fik jo ikke lov til at spise sammen med de voksne. Vi måtte pænt holde til i den lille stue, hvor Mor også altid havde travlt med sin symaskine for

at reparere så det ene og så det andet. Mor havde råd for alt og kunne alt. Jeg glemmer ikke den ro, der var over Mor, da Bedstefar engang kom stille og rolig og sagde til hende: „Hør, Martine, kan Du ikke lægge en bette klud om det her“, idet han samtidig viste sin ene hånd frem, hvorfra den ene tommeltot hang og dinglede, og blodet flød i stride strømme, efter at den gamle herre havde hugget sig i venstre hånd med øksen.

Hvor brilliant vore flittige og dygtige forældre end var, så var det altid såre dejligt at holde mørkning på Bedstefars knæ. Hvor var der dog trygt og godt at være, som han sad der i sin store gode lænestol og fortalte.

Noget af det første, som jeg husker, skyldes også Bedstefar. Thi efter at en storm havde raset, der havde tvunget familien overretssagfører Tødt-Møller til at overnatte i forpagterboligen på Kokkedal i 1902, eller deromkring, så tog Bedstefar mig næste morgen ved hånden, og så gik vi ned til stranden forbi Signe Torbensens hus ved porten ud til Strandvejen.

Her så vi Kokkedals badehusbro ødelagt af bølgerne. Broens midte stod op i en kraftig bue og ude på den store stensætning på enden af broen var det store hvide, dejlige badehus skyllet væk. Jeg tror, at vi kunne se det flyde rundt langt ude i Sundet.

Hvor det dog suste og bruste i de store høje fyrretræer, der stod mellem Signes hus og Mikkelpark, hvor familien kaptajn Bloch boede. Endnu havde blæsten ikke lagt sig, men Strandvejen var dog nu ikke mere overskyldt. Nu var det fralandsvind, og det lettede jo på situationen.

Når man følger vejen fra Kokkedal slot gennem skoven ned til Strandvejen, går det først ned ad en ret stejl bakke, der i min barndom var en fortrinlig kælkebakke for alle os unger, ja ikke alene forpagterens, men alle husmændenes, fodermesterens, røgternes og have-mændenes børn.

På selve slottet boede herskabet som regel ikke om vinteren, så vi generede normalt ingen ved vor færden forbi slottet og vor slædekørsel, der ikke altid gik lige stille for sig.

Halvvejs inden Strandvejen gik fortovet i vejens højre side op over en lille forhøjning, hvorfra der var en god udsigt mod syd over markerne henimod Sophienberg og et lille stråtekt hus tæt ved Strandvejen, som vi børn kaldte „fru Seekam“s hus“.

Kokkedals forpagterbolig ca. 1910. Den unge pige, der ses som nummer 2 fra venstre er Karen Jegstrup. Drengen til højre er Johannes. Det kgl. Bibliotek.

MINE FØRSTE ERINDRINGER

På Kokkedal var der sket store begivenheder i årene, før jeg blev født. I 1894 må konsul Bloch være død, for ved skatteligningen for 1895, offentliggjort i Hørsholm Avis den 2. januar 1895 ses det, at det er enkefru Bloch, der er ansat til en årlig formue- og lejligheds-skat på 1224 kr. Forpagter Jensen må af med hele 30 kr. og gartner Hector med 14 kr. Ja, det var hårde tider den gang!

Natten mellem den 27. og 28. november 1897 nedbrændte Kokkedals stråttækte forpagterbolig, altså vort gamle hjem. Det var med nød og næppe, at det lykkedes for alle at komme ud i tide. Enkelte ting blev reddet; men Far og Mor mistede på kort tid hele deres indbo og næsten alt, hvad de havde af papirer, bøger og meget andet fra deres yngre dage, samt det meste af børnenes tøj m. v.

Det var et stort tab for mine forældre, et tab, som de sådan set aldrig rigtig forvandt og et tab, som de iøvrigt kun nødigt talte om med de mindre af os børn.

Nu var det vist den nye ejer af Kokkedal, nemlig afdøde konsul Blochs svigersøn bankdirektør i Privatbanken Axel Heide, der satte genopbygningen af den nedbrændte forpagterbolig i gang. Det blev arkitekt Ingemann, der blev antaget til at forestå dette arbejde.

Den nye forpagterbolig blev nu en skuffelse for Mor og Far, og det var ikke så underligt, for den eneste adgang til Fars og Mors soveværelse og til et ret stort børneværelse var gennem spisestuen.

Om Kokkedals forpagterboligs indre er blevet ændret, siden vi forlod den omkring 1910–11, ved jeg ikke. Jeg vil da håbe det; men hvor ser forpagterboligen dog trist ud i dag.

Bedstefar havde en lille lejlighed på 1ste sal eller loftet med vinduer ud til den brolagte gade. Her var også et stort tørreloft og lige ovenfor trappen til højre et aflåset tremmerum med en stor dragkiste. Lige ovenfor trappen havde vi en herlig gyng og en trapez; her tilbragte vi megen af vor tid. Men på loftet stod også den store rulle, som man godt kunne få lov til at assistere med, når den store mængde vasketøj skulle behandles. Her stod også en lille kakkelovn med særlige skråtstillede flader, hvorpå strygejernene kunne stilles til opvarmning, når der skulle stryges.

Apropos vasketøj, så husker jeg tydeligt, det travle og muntre liv, der herskede i vor vaskekælder eller vaskehus, der lå sønden for det kælderrum, hvor mælkejungerne stod i store bassiner, fyldt med vand, så mælken kunne holde sig vel afkølet fra aftenmalkningen til næste morgen, hvor mælken blev kørt på stationen i Rungsted.

Når der var tøjvask, havde Mor hjælp af gårdens koner og store piger, og der var rigtignok noget at tage fat på. Humøret var dog altid højt trods det anstrengende arbejde. De gæve koners humør udfoldede sig rigtigt, når der blev serveret varm kaffe med kandis. Den varme kaffe blev altid hældt op i underkopperne, for hurtigere at afkøles. Det var da et herligt syn at se alle konerne balancere underkopperne på tre fingre og drikke af dem, ikke altid helt lydløst.

På loftets vestside fandtes 2 store værelser og sønden for Bedstefars værelser, var der først et stort værelse, der blev beboet af forvalteren og på den anden side af en bagtrappe fandtes endnu 1 à 2 mindre værelser til landvæsenseleverne, hvoraf der kunne være mellem 2 og 4.

Forvalteren og eleverne „spiste ind“, som vi sagde. Det var helt utroligt, hvad de unge elever kunne sætte til livs. De havde jo nok at bruge kræfterne til med det ofte hårde landbrugsarbejde ude i den frie luft, og da de også var i voksenalderen, ja så var det ikke så underligt, at de havde en glubende appetit.

Jeg husker tydeligt, at det var helt fantastisk, hvad Erik Hansen, den yngste søn af købmand Chr. P. Hansen i Hørsholm, kunne spise af risengrød, og jeg tror forøvrigt, at det morede både Mor og mine ældre

søstre at se, hvor meget Erik kunne proppe i sig. At Erik også var godt istand siger sig selv, men både hyggelig og fornøjelig var han, og ofte havde han tid til at lege med os små, hvad vi satte stor pris på.

Men en dag gik det nu galt for samme Erik. Jeg husker ikke hvilket spand heste, Erik havde for sin arbejdsvogn, men mon ikke det var spand 3 eller 4. Far havde den gang 10 til 12 spand heste i hestestalden. Men hestene løb løbsk med Erik, og i fuld fart gik det op ad gaden, forbi forpagterboligen og slottet, hvor hestene drejede til højre rundt om nogle hvide kantsten i vejens højre side. Her røg Erik af vognen og satte sig på halen lige på en af de hvide sten.

Hestene med vognen efter sig fortsatte ned ad en smal skovvej tæt østen om ishuset, der endte ved en høj gammel træpumpe. Hestene løb på hver side af pumpen med det resultat, at vognstangen gennem-borede træpumpen, hvorved hele pumpestangen m. m. blev trukket op af brønden. Men nu blev det alligevel for meget for de kvikke heste, der roligt gav sig til at græsse i skovbunden, hvor de senere let lod sig fange.

Erik, den stakkel, måtte jo humpe hjem og fortælle om den fatale løbskkørsel. Ud over at få på hattepulden for ikke at have kørt ordentlig, måtte han lide den tort ikke at kunne sidde i flere dage. Vi skarns-unger lo godt af Erik; men jeg tror nok, at både Far og Mor var mere end glade for, at denne løbskkørsel ikke blev så skæbnesvanger som Haralds.

Omtrent på samme tid havde vi en ung pige i huset, altså en køkkenpige. Hun hed Ingeborg og var fra Usserød, men efternavnet har jeg glemt. Ingeborg var meget køn og dertil en både dygtig og venlig pige, som Mor satte stor pris på, og som vi alle holdt meget af og ikke mindst jeg. Ingeborg lærte mig at læse, og til Ingeborg kom jeg lille purk med alle mine bekymringer og sorger, og de var selvfølgelig talrige, der i 5 års alderen og så med alle de mange piger eller „tøser“ til søskende!

På samme tidspunkt havde vi en forvalter, der hed Pilmænd eller Pilegård eller noget i den retning. Han var en vældig køn fyr og dertil dygtig og fornøjelig. Han var vist lige ved at blive forlovet med Ingeborg. – Men ak, så skete der det forfærdelige, at Ingeborg fik tandpine, og da det ikke rigtig hjalp med rugbrød, dypet i brændevin lagt ved tanden og tørklæde om hovedet, ja så fandt Ingeborg, der havde de grueligste smerter, på at gå til en „tandlæge“, – jeg tror i Hørsholm. Og oh rædsel og skræk, han trak hele hendes perlerad af hvide tænder ud, for så kunne hun da ikke få tandpine mere, og gav hende et sæt forlorne i stedet. De klædte nu ikke den kønne Ingeborg, og vi sørgede med hende. Desværre tabte forvalteren interessen for Ingeborg, og det var nu synd for dem begge.

Blandt landvæsenseleverne husker jeg også Hans Christian Bruun, forfatteren Laurids Bruuns ældste søn. Familien Bruun boede i en villa „Linasyt“, der lå eller stadig ligger på den vej, der fra Pennehave fører op gennem skoven til „Frihedsstøtten“ foran præstegården.

Efter afsluttet landbrugsuddannelse fik Hans Christian efterhånden selv en gård ikke så langt fra Hillerød. Hans søster Regitze kom en del sammen med nogle af mine ældre søstre. De var en flok nydelige, kønne og kvikke piger, der trak en lang række af ungdom til Kokkedals forpagterbolig. De fleste var jo fra Hørsholm og Usserød og var elever fra Hørsholm Realskole og fra danseundervisningen på Hørsholm Hotel hos danselærer, sergent Jacobsen og musiker Madsen, begge fra Helsingør, hos hvem også jeg trådte mine første dansetrin.

For os tre små, Karen, Johannes og Helene, var det jo en kæmpeoplevelse at lære vore ældre søskendes veninder og venner at kende, og jeg skal love for, at vore stuer ofte genlød af sang og musik. Danmarks Melodibog var i højsædet og ikke mindst Lange-Müller var yndet.

Vi var jo ni børn, efter at vi havde mistet Harald. Det var de 3 store: Jens Peter, Ingeborg og Sofie. Så kom de mellemstore: Ville, Anna og Caro, og endelig vi tre små eller yngste.

Det kniber selvfølgelig for mig i dag at huske navnene på alle mine søskendes veninder og venner; men nogle rinder mig dog i hu, og det er vel navne, der stadig huskes af gamle Hørsholmere og Usserødere. Bl. a. navne som: Frederikke Sørensen, Ville og Emilie Franck, Julius Sørensen, Guntha og Hans Wilhelm Olsen fra Usserød Mølle, apoteker Petersens søn. Knud og Karen, børn af Chr. P. Hansen, og altså søskende til vor landvæsenselev Erik Hansen. Jacob og Ernst Mathiesen, Hanne, Ingeborg og Theodora Christiansen fra Venligheden, Ellen Høeberg fra Hørsholm, sognefoged Hans Petersens sønner i Vallerød, hjulmandens søn Jørgen Jensen, og smedens søn fra Vallerød, Kristian. Smedemester Julius Jensens gamle mor mindes jeg stadig, idet jeg endnu med glæde spiser af den ske, som hun forærede mig til min barnedåb i 1899.

Af og til hændte det, at vi børn var alene hjemme om aftenen. Ganske vist var Bedstefar der, hvis der skulle være nogle problemer, men Bedstefar gik jo ret tidligt til ro, og så var der jo fri bane. Havde de ældre af søskendeflokken besøg, så lavede de „Tutti frutti“, som vi kaldte det. Det var vistnok „Bondepige med Slør“ – revet rugbrød med flødeskum eller noget lignende. Men ak, vi mindste blev rigtignok kommanderet til køjs af de grumme ældre, og det uden barmhjertighed, selv om vi selvfølgelig højlydt gav vor utilfredshed til kende og lovede dem at „sladre“ til Far og Mor næste morgen. Det gjorde vi nu vist aldrig. Men vi følte jo, at vi havde det vældig hårdt!

Nu må man ikke tro, at det kun var pjank og ballade for alle de unge Jegstrupper. Selv om Kokkedal beskæftigede mange mennesker året rundt i mark, i mose, i gartneriet, i heste-, ko- og svinestaldene og i de mange hjem, så kunne det alligevel ikke være andet, end at vi alle måtte hjælpe til efter evne og kræfter.

Noget arbejde var jo fornøjeligere end andet. Det var således bestemt ikke mine søstres livret at tage kartofler op i efterårets „Kartoffelferie“ ude på de ret store kartoffelmarker. Det foregik jo liggende på knæene i den fugtige kolde jord. Så gjaldt det jo om at rode jorden godt igennem med hænderne for at få alle kartoflerne fundet frem og kastet op i store vidiekurve, der senere blev tømt op i arbejdsvognene og kørt hjem. Nogle kartofler kom i hus, men de fleste blev gemt hen i store kartoffelkuler, der som regel blev anbragt vesten for slottets køkkenhave.

Jeg husker også, at nogle af mine søstre en dag var sendt ud i en mark i nærheden af Lars Jensens hus ved vejen til Kokkedal station eller holdeplads for at pille sten, hvorefter der dengang lå nok så mange spredt ud over markerne. De var jo ikke rare at få i knivene på mejemaskinerne eller selvbinderne, hvorfor de jo helst skulle fjernes. Så kom Far pludselig på inspektion som altid med sin stok i hånden. Og hvad ser han: 3 eller 4 af hans egne kære døtre spankulere rundt i det dejlige vejr uden nederdele, kun iført deres sorte gymnastikbenklæder, men iøvrigt særdeles ærbart klædt på. Jeg tror nok, at de dumdristige mere end omgående blev kommanderet til at få nederdelene på, så de da så lidt anstændige ud. Far var rædselsslagen over, hvad de pigebørn dog kunne finde på, og han har givet beklaget sig i høje toner til Mor.

Far havde på Kokkedal 80–100 malkekøer og en del ungkreaturer og kalve. De kunne jo sætte en god mængde kraftfoder og runkelroer, turnips og kålrabi til livs. Det var derfor heller ikke noget ukendt arbejde for mine søstre at være med til „at tage roer op“. Når roerne var taget op, blev de stablet i store runde eller 4-kantede bunker. Derpå tog man fat på med en stor kniv at kappe roetoppene af. Roerne blev så smidt i en hob midt i bunken, og når alle toppene var kappet af, blev roerne tildækket med de afkappede toppe og således beskyttet mod eventuel nattefrost. En sådan beskyttelse var især vigtig for runkelroerne. Far beskæftigede i en del år også nogle polakker, især kvinder, ved roearbejdet. Husmændenes og daglejernes koner og børn deltog som regel i alt forefaldende arbejde. Hvad de fik i betaling ved jeg ikke, men jeg erindrer, at de hver morgen og aften stillede med deres mælkespande og fik dem fyldt op med mælk til eget forbrug.

Allerede kl. godt 4 om morgenen kom malkekonerne ind i gården bag forpagterboligen for at hente de rengjorte mælkejunger og -spande,

Mor og Far på Kirstinedal. Fotografi fra ca. 1913.

som skulle bruges ved malkningen. Jeg tror nok, at mine søstre var helt dygtige i den ædle malkekunst, selv om de vel ikke kunne følge trop med fodermesterens og røgternes dygtige koner. Også husmanden Lars Jensens kone Kristine var meget dygtig til at malke, og iøvrigt var hun en brilant kone, som både Mor og Far satte stor pris på.

Kristine, hendes mand Lars og deres børn havde jo givet vor familie en yderst velkommen hjælp, da forpagterboligen – vort hjem – nedbrændte. I en af deres stuer havde de en god gammel slagbænk, hvori også jeg har haft det såre rart, ikke mindst når Kristine serverede „Pudder-Sukker-Madder“, hvad der så sandelig aldrig blev budt på hjemme hos Mor og Far.

Foruden Lars og Kristine boede der endnu en daglejerfamilie i „Husmandshuset“, der stadig ligger der lige norden for vejen fra Kokkedal til Kokkedal station. De havde en vid udsigt til alle sider, og kunne derfor holde en stor del af vore marker under en vældig god opsigt. Lars og Kristine havde en del børn, bl. a. Peter, Harald, Ellen og Thora. Peter var vist jævnaldrende med mig. Vi havde da også mange oplevelser sammen, både under leg og under de arbejdsopgaver, der efterhånden blev lagt på vore unge skuldre.

Peters forældre og søskende havde som regel en hel del kaniner, og det var vældig spændende at få lov til at være med til at passe og fodre dem. Slige dyr havde vi rigtignok ikke; nå, vi havde vel også nok i alle vore store dyr. Katte var der jo nok af; de var jo mere eller mindre halvville og havde vist et herligt liv med god jagt på de mange mus og rotter, der holdt til i laderne og især på kornlofterne.

Når der blev tærsket, blev størstedelen af den aftærskede sæd kørt fra tærskværket ved stakhjelmen eller i laden til vore kornlofter, der lå oven over herskabs-hestestalden. Når disse lofter igen var tomme eller næsten tømt for korn, kunne vi, når vi forholdt os ganske stille, se rotterne løbe tværs over gulvene, enten for at søge noget spiseligt eller af andre grunde. Vi drenge var meget interesserede i rottefangst på grund af de 10 øre pr. rottehale, som politiet eller kommunen betalte. Vi havde ingen rottefælder til vor rådighed, hvorfor vi fandt på at bruge nogle solide korte stave til vor rottefangst: Vi kastede stavene med stor fart hen ad gulvene og gav samtidig stavene en drejning i vandret retning, så de rigtig kunne snurre rundt. Sigtede og kastede vi rigtigt, kunne vi let ramme og dræbe en rotte eller i hvert fald i første omgang slå rotten bevidstløs. Selv om vor fangstmetode var ganske effektiv, så faldt den nu ikke i god jord hos de ældre. De tog livet af rotterne ved at fodre dem med pandekager, hvori der var indbagt strandløg. Jeg er nu næsten sikker på, at vor metode var den mest humane.

Christiansdal nær Vallerød. Gården tilhørte i min barndom gårdejer Kristen Jensen.
Foto 1910.

ÅRETS GANG

I høsttiden

I høsttiden var der travl aktivitet overalt; om ikke andet måtte vi børn dreje slibestenene rundt, når de mange leer skulle slibes og også senere, når de store og lange knive til mejetærskerne og selvbinderne skulle skærpes. Dette arbejde tog far sig som oftest personligt af. Foruden de personer, der var på gården, beskæftigede Far som regel flere kvikke høstpiger, der kun var fæstet så længe høsten varede. Pigerne gik bag leerne eller mejetærskerne og sankede op i stråene til de havde et neg. Med en rask håndbevægelse lavede de af noget strå et halmbånd, og en, to tre var halmbåndet bundet stramt om neget.

Høstpigerne var som oftest klædt i ret tynde „strivrede kjoler“ og havde nogle solide hvide „ærmeskånere“ på armene for ikke helt at få armene eller kjoleærmerne ødelagt af det stive strå eller af de mange tidsler, der dengang ikke var noget sjældent syn i kornmarkerne, selv om der i forårsmånederne var ofret en del både arbejdskraft og tid på at få stukket tidsler med de særlige tidseljern.

Vi børn fik jo lov til at slæbe negene sammen til hoven. Jeg ved jo nok, at man mange steder i Danmark anvender udtrykket „Traver“, men det kendte vi ikke til på Kokkedal, og jeg tror heller ikke, at vore naboer brugte anden betegnelse end „hove“. Vi børn fik nu ikke lov at sætte negene „om hov“; dertil måtte der bestemte ældre og erfarne mænd. Det skulle jo gøres solidt og godt og med akkuratesse, så hoven ikke væltede ved det første vindpust. „Akkurat s'gu“ var den flittige forpagters yndlingsudtryk. Det kunne bruges ved næsten alle lejligheder, og værre ed tror jeg ikke at have hørt slippe ud af min fars mund.

Om eftermiddagen kom Mor og pigerne som regel ved „medaftens-tid“ ud i marken med medaftensmad i tejer eller kurve og med kølige drikke på små trætønder, halve bimpler, med bliktud og prop. Man løftede bimplen med begge hænder, satte munden til tuden på tøndens midte, og drak væk. Det skulle der lidt øvelse til, men de fleste lærte jo sligt forbavsende hurtigt. Stor var høstfolkernes glæde, når de opdagede, at Mor i stedet for hvidtøl havde kommet solbærbrændevin eller andet godt i dunken.

Endnu husker jeg, at jeg var med til at sanke op efter leerne og mejetærskerne på marken tæt ned mod Kokkedal Station på nordsiden af vejen til Kokkedal med den dengang velholdte og smukke allé af rønnebærtræer. Fra denne mark var der en herlig udsigt ned mod Nivaa og helt til Kronborg.

Når høsten var forbi, og det høstede korn kørt sammen i store stakke ude på marken eller kørt hjem i stakhjelm og laden, ja så var det jo om at få fat i et damp-tærskværk. Jeg kan ikke huske, hvem der ejede det damp-tærskværk, som Far lejede. Jeg tror, at det var en mand, der boede i Grønnegade eller deromkring.

Det var ved en sådan lejlighed, at heste og kuske havde lejlighed til at vise, hvad de duede til, når det tunge lokomobil og selve tærskværket og halmpresseren skulle hentes. Mindst 4 og ofte 6 heste måtte der til for at trække det tunge, uhandelige maskineri, der tit sad godt fast, især hvis tærskværket havde stået nogen tid på marken, hvor de ret smalle hjul let sank ned i den bløde jord.

Det var som regel en drabelig oplevelse at få hentet tærskværket, dernæst at få det stillet an, sat fyr på lokomobil og prøvekørt værket efter at alt var klodset og „linet“ korrekt op, så der ikke kom skævt træk i den lange drivrem mellem lokomobilens store svinghjul med remskive og tærskværkets remskive på drivakslen.

Mange gode æbler fik vi ristet på lokomobilens kedel i tærsketiden, især hvis vi var blevet gode venner med fyrbøderen. Men det var nu ikke alt sammen fryd og gammen dette tærskeri, for ofte blev vi unger sat til at fjerne avnerne. De kom ud under tærskværket, og selv om det

ikke var noget hårdt arbejde, så var det meget ubehageligt med disse avner, der trængte ind overalt i tøjet, i træskoene, ja helt ind på kroppen. Især bygavnerne brød vi os ikke om, de stak og kløede noget så voldsomt; dertil blev vi jo dygtig snavsede af støvet.

Men lidt af en sorgens dag var det nu, når tærskværket skulle af sted til næste bruger. De to à tre mand, der fulgte med tærskværket, var som regel hyggelige og rare folk, der kunne berette – og også gerne gjorde det – om mangt og meget fra det omfarende liv, som de førte. Disse mænd havde vældig travlt sådan en afrejsedag med at få tærskværket rigget af og klargjort til afrejse. Når tiden herfor var inde, så var det spændende at se den nye brugers heste og kuske i aktion, og vi fulgte selve igangsættelsen med spændt opmærksomhed og grinede selvfølgelig lumsk, hvis det ikke lykkedes i første omgang at få rokket lokomobilens løb fra sin standplads. Vi var aldrig i tvivl om, at vore kuske og heste var langt de bedste.

Når kartoflerne og roerne var taget op og kørt hjem og anbragt i de lange kuler, der som nævnt blev placeret lige vesten for den store indhegnede herskabs frugt- og køkkenhave, blev kulerne dækket til med halm, tang og jord mod frost og fugt. Vintersæden var forlængst sået, så nu kunne gødningen køres ud og spredes på markerne, hvorpå efterårspløjningen kunne gå i fuld gang. Så vidt jeg husker, drev Far sit landbrug i en 7 marks drift, således at en hel mark lå brak et helt år for at kunne samle kræfter til næste afgrøde.

Inden pløjningen gik i gang, var den store mødding tømt for gødning og ajle og alt spredt ud på markerne. Det var et drøjt stykke arbejde, ikke mindst for dem der skulle læsse arbejdsvognene i selve møddingen. Gødningen i bunden af møddingen var jo hårdt sammenpresset, hvorfor man ofte måtte bruge specielle møddings- eller gødningsssave for at kunne løsne gødningen så meget, at den kunne læsses.

Den første sne var som regel faldet, før efterårspløjningen var afsluttet, men forinden var der jo sket det, at folkeholdet var blevet indskrænket pr. 1. november, som var skiftedag. Nu var der kun tilbage en forkarl og 2 højst 3 karle foruden dem, der hørte til i kostalden og staldmesteren i hestestalden.

Jeg havde stadig nok at gøre med at hjælpe til. Jeg kørte hesten i den „hesteomgang“, der drev hakkelsesmaskinen, som stod i et særligt rum i hestestaldens vestende. Vor have grænsede op til denne hesteomgang, men var adskilt fra denne med et stort raftehegn. Lige indenfor i haven stod et stort kirsebærtræ, der om sommeren bar de dejligste kirsebær, der af os børn var meget eftertragtet. Engang havde vi besøg af en halvfætter fra Aarhus. Han og min søster Anna var klatret op i kirsebærtræet en sommerdag, hvor jeg kørte hesten i hesteomgangen.

Hvad det var, der drev Anna ud på de spinklere grene, ved jeg ikke, men pludselig knak den gren, hun sad på, og ned drattede hun jo til stor jubel for Hans Christian og mig, der dog var glade for, at hun ikke faldt ned på hesteomgangen. At Anna ofte blev drillet i denne anledning siger sig selv.

Udenfor kostaldens nordende var der en anden hesteomgang, der drev en pumpe, der leverede vand til de mange køer. En gang, da jeg kørte hesten for denne hesteomgang, blev jeg træt af at gå bag den noget sindige hest, hvorfor jeg syntes, at det ville være langt behageligere for mig at stå ovenpå dækslet på det store tandhjul. Som sagt så gjort; jeg sprang op på dækslet, som jeg selvfølgelig ikke havde gjort ordentligt fast. Og så oh vé og skræk, vippede dækslet, og der stod jeg med begge benene nede imellem egerne til tandkransen. Ih, hvor blev jeg hed om mine øren, men jeg fik jo råbt „pruh“ i en fart til hesten, og var der noget den forstod, så var det den kommando, og den stod da også straks musestille. Heldigvis!

Jeg var mindre heldig, da jeg skulle hjælpe til med at stoppe olie-kager til køernes kraftfoder ned i en kageknusemaskine, der stod på loftet over hestestalden. Hvem, der drejede maskinen, der var hånd-dreven, husker jeg ikke. Jeg pressede på olie-kagerne af al magt med mine hænder, men pludselig var der en kage, der smuldrede meget let, hvorfor min ene hånd kom for langt ned i maskineriet, og maskinens tænder fik herved fat i venstre hånds pegefinger og langemand. Begge mine fingre fik sig et ordentligt „tryksejsten“, og maskinens knive skar dybt ind i fingrenes yderste del og i pegefingerens negl. Det blødte jo godt, og der var jo ikke andet at gøre, end at stikke fingrene i munden og løbe hjem til Mor, der efter at have anlagt en foreløbig forbindelse fik fat i „Enspændervognen“, og så gik det af sted til Hørsholm, hvor vi staldede op i hotellets rejsestald, og så var der jo ikke mange skridt over til doktor Scheuermann. Her blev jeg lagt på en divan, fik en kloroformmaske for næsen, og så hørte jeg den dejligste musik, som jeg indbilder mig, at jeg den dag i dag stadig kan mindes. Da jeg vågnede op, var sammensyningen af de beskadigede fingre overstået, uden at jeg havde mærket det mindste dertil. Det kunne jeg fortælle dr. Scheuermanns søn, da han i 1935 røntgenfotograferede en knæskade, som jeg havde pådraget mig, lige før jeg skulle afsejle på et længere tog til Island på fiskerinspektion.

Når vi havde indhøstet, hvad der altid betød en stor lettelse for alle på gården og ikke mindst for Far, sagde vi børn som regel til hverandre: Hvornår mon „Lyngbækgården“ skal brænde i år? Ja, så varede det slet ikke så længe, før der virkelig brændte et eller andet på „Lyngbækgården“ dernede ved Nivaa.

Kokkedal station ca. 1910 set fra Laagegydevejen vest for jernbanen. „Billetsalgsstedet“ i Kokkedal blev først etableret i 1906 – 9 år efter, at Kystbanen var åbnet. Postkort.

Vi drog så ud til den „Norske Pavillon“, der lå i nordkanten af den skov, der fra slottets dejlige store plæne med det store valnøddetræ og flagstang strakte sig mod vest henimod Ravnedal. Fra denne pavillon, der kun sjældent blev brugt af herskabet, når det om sommeren boede på slottet, var der en brilliant udsigt ikke alene ud over Øresunds nordlige del, men også ned mod „Lyngbæksgården“, hvor det enten var en lade eller en korn- eller halmstak, der gik op i luer.

Far og de voksne karle samt daglejerne eller husmændene drog jo straks af gårde for at hjælpe. Det var nu vist meget lidt, de kunne udrette. En skønne dag var det vor egen tur. I „Mølmarken“, den store mark, der lå vesten og norden for Laagegydevejen fra Usserød til Kokkedal station, var der høstet og alt kornet sat i to store stakke. Et damptærskværk var kørt på plads, så det var klar til at tærskningen kunne begynde næste dag. Men ak, om natten gik alarmen! Der var desværre intet at gøre. De tørre stakke blev luernes bytte. Hvad der var årsagen til brandens opståen husker jeg ikke; man mente, at det var et par vagabonder, der havde været på færde med nogle tændstikker.

Apropos tændstikker! Far var som nævnt ofte på farten, og så var det jo Mor, der havde ansvaret, selvfølgelig assisteret af Bedstefar og

Købmandsbutikken i Vallerød. Manden til højre i den hvide jakke er købmand Bendtsen. I baggrunden Gammel Vallerødvej, der lidt længere fremme krydser jernbanen. Postkort.

forvalteren. Vor store gode langhårede hund Thor, der om dagen holdt til i et stort hundehus i gården bag forpagterboligen op mod svinestalden, blev som regel sluppet løs om natten. Når den rejste sig op på bagbenene og lagde forpoterne op på en eller anden for den ukendt person, ja så var det bare med at stå stille og vente på hjælp. Mor var tit meget glad for Thor, som vi børn af og til spændte for vor legevogn eller slæde. Mor tillod altid omstrejferne at overnatte i en lade eller et andet sted, alt efter temperaturen og pladsforholdene. Som regel fik de et eller andet at spise og drikke; men Mor forlangte altid og fik også eventuelle tændstikker udleveret.

Et par fyre fra Brønsholmsdal kom jævnligt op til forpagterboligen om dagen og tiggede. De blev som oftest bænket i entreen og fik her et godt måltid mad og godt med kaffe. Vi unger sad på trappen, der førte op til loftet, og hørte og så nok en hel del, som det vel ikke altid havde været meningen, at vi skulle høre eller se. Blandt andet når brændevinsflasken blev fremtryllet af en frakkelomme og indholdet hældt op i kaffen. Når de gæve fyre så endelig drog af, var det ofte svært for dem at finde den lige vej hjem til Brønsholmsdal.

Ja, den gode brændevin! Far kendte godt til, at det kunne være rart med en dram eller to, men lige så vel vidste han, at for meget drikkeri

Rungsted station ca. 1905. Herfra blev mælken fra Kokkedal sendt med morgentog til København. Postkort.

var af det onde. Når han opdagede, at mælkekusken, der efter at vort eget mejeri på Kokkedal var nedlagt, kørte vor mælk til Rungsted station for derfra med et tidligt morgentog at blive sendt til et af de store mælkekompagnier i København, bragte nok så meget brændevin med tilbage, vel sagtens fra købmanden i Vallerød, i form af flasker med en hel eller halv pægl brændevin, – dengang var det jo ikke i den formidable høje prisklasse som nutildags, men dyrt nok endda, – ja, så mødte Far jo op ved mælkevognen, når kusken var i færd med at læse de tomme mælkejunger af. Fandt Far så nogle brændevinsflasker, ja så smed han med raske håndbevægelser flaskerne i stenbroen til stor fortrydelse for de tørstige sjæle. Jeg tror nu nok, at Far havde de fleste af konerne på sin side. Hændte det, at Far ikke fik fat i al brændevinen, så skete det ikke så sjældent, at man kunne finde den tørstige ligge plat på marken i dybeste søvn, eller man kunne se på dræningsarbejdet eller pløjningen, at det havde knebet med at holde retningen.

Når vi skulle i „Mølmarken“, gik eller kørte vi ad en markvej, der førte fra det svage sving i vejen fra Kokkedal til Kokkedal station ned over jernbanen, hvor der var en overkørsel med et led og en snurre. Leddet måtte vi selv åbne og sørge for at lukke efter os. Når vi kom over jernbanen, var der på venstre hånd en indhegnet eng og mose,

hvor en del ungkreaturer og af og til også nogle heste græssede om sommeren. Der var her flere vandfyldte mosehuller, i hvis nærhed grunden kunne være meget blød. Her sank en gang en ung hest, der var kommet udenfor indhegningen, så langt ned i den bløde mosejord, at det trods store anstrengelser ikke lykkedes at få hesten op. Den blev slået ned på stedet, og sank så helt ned i den bløde mose.

Af og til brød kvierne og de unge kreaturer ud af indhegningen og hyggede sig i kornmarkerne på den anden side af markvejen ned mod stationen. Jeg husker, at vi flere gange midt om natten blev alarmeret om køernes „udbrud“. Så gjaldt det om hurtigt at komme i tøjet – også for os børn – og af sted gik det over stok og sten for at få kreaturerne drevet ind i folden igen. Var der ved en sådan lejlighed fornylig faldet regn eller kraftig dug, så blev vi jo mere end våde ved at løbe efter kvierne i det høje korn eller græs.

Får havde vi, selv om Far ikke var meget derfor, – og skønt proprietær Schmidt på „Eskemosegård“ meget anbefalede Far at holde får, så blev Far aldrig nogen stor fåreholder. Grunden hertil var blandt andet, at Far engang eller måske et par gange fik nok så mange får ihjelbidt af omstrejfende hunde. Det var noget, som hverken Far eller Mor kunne udholde, så derfor blev det aldrig til noget med vore får, selv om der jo nok var mange steder, hvor de kunne trives på sådan en gård som Kokkedal.

I mark og mose

Jeg har ovenfor berettet lidt om vor mose ned mod Laagegydevejen, og kommer derved til at tænke på de fantastiske oplevelser, som vi havde i vor mose østen for slottet ned mod Sophienbergs marker. Vi drenge fik nemlig lov til at deltage i arbejdet i tørvemosen.

Tørvefremstillingen fandt som regel sted i juni måned, der jo normalt hører til de tørre måneder. Tørvejorden blev gravet op og kastet ind i en stor „manege“ eller „lad“, der blev bygget op af ret svære brædder eller planker med såvel bund som sider. Når „manegen“ var fyldt med tørvejord i passende mængde, blev der øst vand i store mængder ind over den, og så var det vor tur. Vi skulle nu med 3 à 4 heste ride rundt i manegen og derved ælte tørvejorden godt igennem. Allerede fra små var vi drenge vant til at sidde på en hesteryg, selvfølgelig uden sadel eller dækken. Let klædt på, som vi var med bare ben og ofte i det dejlige varme vejr også uden skjorte, ja så generede det os jo ikke det mindste, at tørvearbejderne af og til med deres store træskovle kastede vandet op over os og hestene.

Husmanden Lars Jensens drenge Peter og Harald, der var jævnaldrende med mig, var ligeså ivrige for at deltage i dette arbejde, som jeg. Vi nærmest boede i mosen i tørvetiden – og følte os gevaldigt. Vi

fik også lov til at køre „Gumpekasserne“, hvormed den æltede tørve- masse blev kørt ud på engen. Gumpekassen med den æltede masse, der var ret så tyndtflydende, blev tippet bag over, hvorved tørvemassen gled ud i nogle åbne trærammer, således at massen lagde sig i en vis tykkelse op i en vis bred bane. Ret hurtigt derefter kunne trærammen trækkes fri af tørvemassen klar til at modtage næste læs.

Med nogle kraftige særlige træriver blev tørvemassen skåret op på langs og på tværs i den størrelse, som man ønskede, tørvene skulle have for at kunne gå i kakkellovne eller komfurerne.

Når tørvene efter et par dage eller tre, afhængig af vejret, var ved at blive tørre, blev de først „kantet“, d.v.s. sat på kant, og efter yderligere en dag eller to blev tørvene stakket i ret små kegleformede stakke. Nu kunne tørvene stå og tørre rigtig godt igennem, indtil gårdens øvrige arbejde tillod at køre dem i hus.

Tørv og kvas blev i udstrakt grad brugt i køkkenets store komfur og under vaskekedlen. I kakkellovne brugtes almindeligt kløvet brænde og tørv.

Vi drenge havde virkelig en herlig tid under dette arbejde i tørvemosen. Vi syntes jo, at vi gjorde lidt nytte, hvad vi jo også kunne mærke på den måde, hvorpå de ældre behandlede os. Midt i alvoren skortede det ikke på muntre bemærkninger eller handlinger. – Vi følte os! Derfor måtte vi jo også „snuse“, som så mange af karlene og daglejerne gjorde. Men rigtig snus havde vi jo ikke, så derfor brugte vi tørvsmuld. Det lignede da lidt til rigtig snus, og når vi spyttede langspyt, ja så var vort spyt jo lige så sort, som hos en rigtig voksen snuser. Snusen eller rettere tørvsmuldet anbragte vi mellem underlæben og undermundens fortænder, akkurat som vi så de voksne gøre med deres rigtige Göteborgsnus.

Vi førte en sund tilværelse i mosen. Var let påklædt, færdedes med bare fødder og som regel med bar overkrop. Vi blev sorte af tørvestøv og brunede af solen. Kort: det var en skønne tid!

Imidlertid var høhøsten begyndt. Slåmaskinerne var i fuld gang med at slå det kraftige og saftige græs, hvori der som regel var godt med kløver, der duftede noget så herligt. Håndriverne og høtyvene kom i gang, og snart rejste der sig lange rækker af små høstakke på de store græsmarker.

Nu krydsede Far fingre for vejret. Selvfølgelig regnede det, når det skulle være tørvejr og omvendt! Men trods alt lykkedes det hvert år at få høet tørt, hvorpå indkørslen startede. Det var nogle mægtige læs, der blev kørt hjem. Det var ikke alle, der var lige dygtige til at læsse høet, så det kunne blive et smukt lige læs. Mange måtte lide den tort, at vognen på vejen hjem væltede og se alt høet blive spredt godt omkring trods læssetræt.

Ja „læssetræet“! Det var en lang afbarket fyrretræstamme; i den tykke ende havde læssetræet en diameter på ca. 5 tommer, og det var vel en 3 tommer tyk i den tynde ende. Længden var et par alen længere end selve vognen.

Under læsningen i marken blev et „læssereb“ eller „-tov“, der var fastgjort på vognen, stukket på læssetræets tykke ende, så læssetræet kunne slæbe bag vognen, når den kørte fra stak til stak. Når vognen var læsset med høet – ja det samme var jo tilfældet, når det drejede sig om kornneg og om halm – i en passende højde, afhængig af ladeportens højde, blev læssetræet lagt ovenpå midten af læsset. Først blev forenden surret fast med en hanefod ned til vognens fortøj; derpå blev læsserebet kastet op over læssetræets agterende. Den ene tamp blev gjort fast i vognens bageste bund, hvorpå der nu kunne hales i den frie tamp, eventuelt efter at endnu en bugt var lagt om læssetræet. Når der var halet tot, blev rebets frie ende gjort fast, og så kunne hjemkørslen foregå. Hvor var vi glade, når vi fik lov til at være med på toppen af det høje læs, og hvor var vi stolte, når vi fik lov til at køre hestene.

Høloftet havde vi ovenpå kostalden, hvor høet var let tilgængeligt. Høet blev altid saltet for at undgå, at det brændte sammen, hvis der trods påpasselighed alligevel skulle være noget fugtigt hø imellem.

Ved stranden

Arbejdet med lugningen og udtyndingen af roerne havde nu stået på i nogen tid. Selvfølgelig måtte vi unger hjælpe til hermed. Det var nu slet ikke vor livret, selv om Far vist nok gav os 2 øre, måske senere en femøre, for at luge og udtynde en række roer. Hvor kunne sådan en roerække dog være uendelig lang!

Var jorden hård og tør, var det tilmed ofte et vanskeligt arbejde, selv med gode roejern. Men alt blev klarer, også det triste roearbejde. Det var ikke altid, at de polske roearbejdere var kommet så tidligt på sommeren, så derfor måtte vi selv klare det. Men som sagt, en skønne dag var det overstået, og nu var sommeren over os med varmt vejr og med varmt vand i stranden, og så skulle vi da i vandet.

Vi havde tilladelse til at bade fra Kokkedals store badehus. Jeg skal love for, at min søster Helene og jeg, vi to yngste, meget tidligt fik vor sag for af vore mange ældre søskende, der alle svømmede som rene nymfer. Nå, længe varede det jo ikke, før vi kunne være med, og kunne vi så forskrække de store med nogle krabber, ja så havde vi da fået lidt hævn ovenpå alle de dukkerter, som vi havde fået.

Mor badede ofte med os. Far derimod gik altid i vandet alene. Det var vist en reminiscens fra Fars tid på Sophienberg, hvor han om sommeren ofte skal have badet alene fra den store sten, der endnu ligger

Kokkedals lange og solide badebro. Yderst badehuset, der under en storm blev slået af og drev til søs. Billedet er taget fra skrænten ved Mikkelsborg. Postkort.

ude i vandet udfør den nordlige del af Sophienberg. Mine ældre søskende kaldte stenen for „Fars badehus“!

Når vi havde besøg af bogbinder Sophus Sørensens døtre inde fra København, noget af Mors familie, var det spændende at se, om de nu også kunne svømme. Det var et par meget kønne unge piger på alder med min yngste søster og mig. Vi kunne nu ikke rigtig tilgive dem, at de ikke kunne kende forskel på havre og byg og rug og hvede. At „Københavnerne“ kunne være så uvidende, var os næsten helt ubegribeligt. Bogbinderen, der havde forretning i Niels Hemmingsensgade, havde på et langt senere tidspunkt en meget dygtig bogbinder i sit brød, nemlig frøken Ingeborg Christiansen fra „Venligheden“.

Mange gode timer tilbragte vi ved stranden og i vandet. Spændende var det at spekulere på, hvor de skibe, – sejlere og dampere – som vi kunne se ude i Sundetovre under Hveen stå enten nord eller sydpå, nu skulle hen.

Mod efterår

Når høsten og tærskningen med damptærskværket var overstået, kom der for os børn en herlig tid, hvor vi kunne tumle os i halmen mere eller mindre med Fars tilladelse i den store stakhjelm. Vi var rene cir-

Strandvejen ud for Mikkelsborg. Badebroen, der skimtes til højre, er Mikkelsborgs. Kokkedals badebro lå sydligere og kan ikke ses på billedet. Det kgl. Bibliotek.

kusartister, der balancerede dristigt på bjælkerne, sprang på benene ned i halmen fra de øverste hanebjælker, slog kolbøtter i luften på vejen ned m. m. m. – Når vi landede i halmen på hjælmens gulv, gjaldt det om at give godt efter i knæene og samtidig sørge for, at næsen eller munden ikke slog mod knæene, for ellers kunne det jo nemt medføre en blodig tud eller læbe. At det måske også kunne gå ud over tænderne, tænkte vi da ikke på.

I marken, i moserne, i engene og i skoven så vi ofte rådyr, ræve og grævlinger og alle slags fugle. I dammene eller søerne var der karudser, måske også gedder, men sådan nogle har jeg nu aldrig fanget. Far, der var en stor dyreven, gik ikke på jagt, og da jagten på Kokkedal ikke var lejet ud, og da herskabet og gartneren heller ikke gik på jagt, ja så havde dyr og fugle et fristed på Kokkedals jorder og i skov og mose, til lige stor glæde for dyr som mennesker. Men alligevel undrede det os nu, at der ikke var langt flere dyr og fugle på Kokkedal end tilfældet var.

Det var en lidt roligere tid, nu høsten og tærskningen med damp-tærskværket som sagt var overstået. Kørne blev nu sluppet løse. Kørne og også hestene stod om foråret og forsommeren tøjret på græs.

Det var iøvrigt et stort arbejde og vel også en bekostelig affære at sørge for gode tøj, klaptræer og grimer til de mange dyr. Tøjrene var i begyndelsen alle af reb eller smækkert tovværk, der efterhånden blev afløst af smækker kæde, og tøjrpælene, der hidtil havde været af træ, blev en skønne dag ændret til tøjrpæle af jern. De var jo nok så holdbare, og så var de også lettere at slå i jorden, især når den var tør.

Når der nu var en ca. 80 malkekøer eller mere samt en snes heste, der alle skulle flyttes en 3–4 gange om dagen, så kunne det godt betyde en hel del, at tøjrpælene var lette at slå i jorden, for slet ikke at tale om den dygtighed, der udkrævedes for at svinge tøjrkøllen på den rigtige måde. „Slå på Tyren“ har jo altid været en udbredt folkeforlystelse på alle dyrskuer, ved karruseller og ved andre forlystelser af lignende art over det ganske land. Den dag idag er der jo stadig stor søgning til dette apparat, både i Tivoli og på Dyrehavsbakken.

Men altså, nu blev køerne sluppet løse, og nu kunne de frit gå og græsse på græs- og stubmarkerne. Røgterne og deres medhjælpere samt vi drenge måtte jo hjælpe med at vogte de mange dyr, så de ikke kom på afveje i roe- og kartoffelmarkerne eller på de marker, hvor vintersæden allerede var sået. Det hændte jo alligevel, og så gik den vilde jagt over stok og sten for at få de genstridige bæster til at blive i flokken. Kunne vi få fat i halen på en ko, så vidste vi, at nu havde vi fat i den tykke ende og kunne dirigere den derhen, hvor vi ville.

Køerne blev drevet ind sent om eftermiddagen. Det var et helt imponerende syn at se de mange dyr blive drevet hjem og ind i den store lukkede gård, der begrænsedes af kostalden, hønsehuset, laderne og vognportene. I midten af denne gård lå den store mødding med ajlebeholderen. Mellem længerne og møddingen var der brolagt overalt, og jeg mener at kunne huske, at også møddingen var brolagt i bunden, ligesom det var tilfældet med opkørslen fra møddingen. Køerne blev lukket ind i kostalden lidt efter lidt, så røgterne og fodermesteren kunne nå at binde hver enkelt ko. Det voldte jo ofte en del besvær at få køerne til at finde den rette plads, men det gik da så nogenlunde. Når alle køerne var bundet, blev de vandet og fodret. Kraftfoder, sirup, melasse og hør var som regel dinéren på denne tid af året. Nu startede også malkningen, altså aftenmalkningen, der dengang ene og alene foregik med håndkraft. Jeg var alligevel for lille til at kunne være med til dette job, men så vist ikke for lille til at slikke af den store sirupstønde eller af melassefoderet og af og til også af en mælkespand. Bagefter fik kalvene som oftest lov til at slikke fingrene rene.

Såsnart morgenmalkningen var overstået ved 6-tiden, og køerne havde fået morgenmåltidet, blev de drevet ud på græsmarkerne igen. Når køerne stod tøjret på græs, enten i de tidlige forårs- eller i de senere efterårsmåneder fik de om natten som regel dækkener på af solid sejl-

dug. Hestene stod jo også på græs om sommeren, når de da ikke var på arbejde. Når hestene kom hjem fra markarbejdet, blev selerne taget af og hængt på plads i hestestalden, hvor staldmesteren regerede med hård hånd. Medens dette foregik, fik hestene et godt foder af havre, hvorpå de blev vandet, hvis de ikke allerede havde fået vand straks ved hjemkomsten fra marken. Så fik de tøj på, og redet ud på græs. Det foregik på den bare hesteryg med tøjret i den ene hånd og tøjrene fra en eller to à tre heste i den anden.

Ovenfor omtalte jeg den store mødding. Når denne efterhånden voksede op over jordsmonnet, kunne det være en nok så vanskelig sag, at køre de med det tunge møg fuldt belæssede trillebøre, der blev brugt under udmugningen fra kostalden, op ad de smalle brædder, der blev lagt op over møddingen til det sted, hvor aflæsningen skulle finde sted. Det kunne være et nok så beskidt arbejde for røgteren; men hvad gjorde det, bare der var nogenlunde rent, og strøet godt med halm, der hvor kørerne stod, og hvor malkekonerne skulle arbejde.

De slagtefærdige grise blev kørt til svineslagteriet i Hillerød. Jeg har nogle gange været med på sådan nogle ture bl. a. med Far som kusk. Da vi skulle være på slagteriet kl. 7 om morgenen, måtte vi starte hjemmefra ved 4-5 tiden. Det gik så ned over Usserød og Gunderød og videre gennem Store Dyrehave til Hillerød. Det var en stor oplevelse at komme med på sådan en lang køretur. Man oplevede jo altid noget nyt. Far traf nok så mange, som han fik en sludder med om vejr og vind, om svin og køer, om udsigten for høsten, roernes tilstand m. m.

Selve slagteriet var det meget interessant, men lidt uhyggeligt at stifte bekendtskab med. Det var slet ikke rart at vide, at vore gode grise, der var gode gamle bekendte og venner, her skulle ende deres dage. Ak ja, livet kan være hårdt! Far fik sine penge for grisene ret hurtigt efter afleveringen, og så gik det ned i byen for at betale for de landbrugsmaskiner, der var købt hos Langreuther forhandleren. Et eller andet blev nok også bragt med hjem til Mor, eller Far købte sig en ny kørepisk. Derpå spiste vi et eller andet sted vor medbragte frokost, hestene blev vandet og fik muleposerne over hovedet. Når alt dette var godt overstået, gik rejsen hjemad igen, og det kunne mærkes på hestene, der nu var langt villigere til at trave end på udturen.

Jul, nytår og vinter

Nu nærmede julen sig jo, og det blev tidligt mørkt, så der var rig anledning til at holde mørkning, for der var jo ingen grund til at tænde de dyre petroleumslamper før strengt nødvendigt. Så blev der berettet

Fra Hørsholm i min barndom. Til venstre ses hjørnet af hotellet og dernæst rejsestalden, hvor vi staldede op, når vi havde ærinder i Hørsholm. Mellem hotellet og rejsestalden var hotellets „slyngelstue“. Rejsestalden brændte i 1943.

om både det ene og det andet. Vi små havde vore øren på stilke for at høre, hvad Mor, Far eller Bedstefar kunne berette og selvfølgelig også, hvad de ældre søskende havde at fortælle om oplevelser i skolen eller om samværet med deres kammerater.

Mor fortalte af og til om sin barndom i Jylland og om undervisningen i den landsbyskole, hvori hun havde gået derovre i Harlev. Her havde hun haft en søn af Steensen Blicher som lærer. Mor kunne på sin stille og hyggelige måde berette om, hvorledes hun som barn derhjemme hos Bedstemor og Bedstefar om aftenen måtte hjælpe til med at karte og spinde m. m.

Endelig oprandt juleaften, og hvilken fest det dog var! Juletræet, hvortil vi i længere tid havde lavet kræmmerhuse, hjerter og jacobsstiger, var altid smukt pyntet med stjerne i toppen og med så mange lys, som vi kunne få fat på. Forinden julen blev der slagtet et par grise. Det foregik i forpagterboligens baggård, og som regel var det Mor, men af og til min søster Sofie, der måtte tage imod blodet, når grisene var blevet stukket. Grisene blev derpå skoldet i et stort kar, så renskrabt for hår m. m. og endelig hængt op på en stige med bagdelen i vejret. Nu blev de sprættet op og al indmaden eller indvoldene taget ud. Det lugtede ikke altid lige rart!

Så blev der travlhed i vort store vaskehus, hvor flere af gårdens korer hjalp til. Her blev lavet sortepølser en masse, spegepølser, rullepølser og megen anden god sulemad og dejlige finker. Jeg kom ved en

sådan slagting til at forspise mig i sorte pølser med det resultat, at jeg måtte aflevere dem igen.

Vi fik altid risengrød og gåsesteg til vor julemiddag. Når der så var taget ud, og opvasken klaret, så samledes vi alle enten i havestuen eller i den lille stue. Pigerne og forvalteren samt eleverne, hvis de da ikke havde fået lov til at rejse hjem julen over, var altid med. Vi gik nu om træet med Mor og Far i spidsen, og alle sang af hjertens lyst med på de smukke julesalmer. En af mine spilleglade søstre akkompagnerede på vort sorte klaver. Julegaver var der vist til alle, men de var som regel små og meget beskedne, men alligevel vakte de glæde hos modtageren og nok også hos giveren, der havde haft den glæde at finde på.

1ste juledag kørte eller gik vi i kirke i den dejlige Hørsholm kirke. Var vi kørende, blev hest og vogn staldet op i hotellets rejsestald. Der blev spillet og sunget smukt i kirken, og pastor Friis lyttede også vi små andægtigt til. Når gudstjenesten var forbi, og vi havde fået hilst så på den ene og så på den anden og ønsket alle „Glædelig Jul“, gik det hjemover igen. Det var vist også den gang sjældent, at vi kunne køre til og fra kirken i kane.

Nu fulgte nogle stille juledage, men selvfølgelig heste, køer, grise og andre firbenede skulle passes med foder, strøelse og udmugning. Malkningen foregik morgen og aften, og hver morgen blev mælken kørt til Rungsted station for viderebefordring til København.

Efterhånden var det nu blevet frostvejr, så de små søer på begge sider af forpagterboligen var hurtigt tillagt, og der havde vi nogle brillante skøjtebaner. Men så var der jo det problem med skøjter. Vi måtte nøjes med de gamle rustne skøjter, som vore ældre søskende havde efterladt. Det var skøjter af den type, som vi kaldte „Halifax“. De var forsynet med en bevægelig arm, der kunne få fastspændingsarmene til at gå ud og ind, og med dem klemtes skøjterne fast om sko- eller støvlesålerne. Skøjterne faldt ofte af, hvorfor vi måtte hjælpe på fastspændingsanordningen ved at spænde remme om skøjter og sko.

Fodbeklædningen var også et problem. På en eller anden måde måtte vi se at få læderfodtøj på, for det lod sig ikke rigtig gøre at spænde skøjterne på træskoene, der jo var vort normale fodtøj, så snart vi skulle ud. Indendørs optrådte vi med gode solide kludesko. Resultatet af vore anstrengelser med skøjterne blev, at vi tilbragte mange herlige timer på isen med skøjteløb. Vi var glædest for at løbe på den skovsø, der grænsede op til vor have. I søens sydlige ende var der en lille ø, hvortil der førte en træbro. Det var spændende hver gang vi løb under broen, om isen nu holdt eller ikke.

Jeg gik vist kun en enkelt gang igennem isen; men det var på den dam, der ligger foran forpagterboligen. Min søster Anna fiskede

mig op, og så har jeg nok fået den obligate endefuld, for sligt kunne jo ikke tolereres. Anna fik iøvrigt slået sin ene knæskal rigtig godt i stykker engang, hun løb på skøjter og faldt på isen. Jeg tror, at det var doktor Lindegaard og plejemoderen på Usserød Sygehus, frøken Hempel, der fik bragt Annas knæ i brugbar stand igen.

Nytårsaften blev der ikke lavet noget særligt ud af. Det var langt mere spændende at opleve Hellig Tre Kongers Aften og Hellig Tre Kongers Dag, og denne dag var det tilmed vor ældste søster Ingeborgs fødselsdag, og den blev aldrig glemt enten hun var hjemme eller ikke.

Nu hændte det en vinter, at Øresund lagde til med is. En søndag fandt staldmesteren Rudolf og nogle af karlene på, at de ville ud på havisen i Nivaabugten for at stange ål. Jeg sneg mig med helt sikker på, at spurgte jeg Far eller Mor om lov, havde jeg fået nej. Så det undlod jeg!

Det blev en lang og kold tur, og trods karlenes og Rudolfs store flid med de lange ålelystre, blev åleudbyttet meget ringe. Trætheden meldte sig efterhånden hos de gæve ålestangere, og de fandt så på, at det ville være en god idé at få varmet lemmerne på den nærmeste kro. Resultatet blev en god travetur fra Nivaa op til Niverød kro. Her drak Rudof og karlene vist øl og brændevin, og Rudolf sørgede for, at jeg fik en rød sodavand eller limonade.

På et eller andet tidspunkt hen på eftermiddagen gav Rudolf ordre til opbrud, så vi kunne være hjemme til aftensmaden. Hjemturen foregik under megen hujen og råben, brændevinen gjorde nu sin virkning; af og til var der opræk til slagsmål, men Rudolf dæmpede dog de kamplystne. Da vi på vor vej ned over markerne med kurs lige mod Kokkedal, kom til Nivaa Aa, fik de let berusede fyre nu deres sag for. Her skulle der nemlig balanceres over åen på en lang smal bjælke. Det gav selvfølgelig anledning til megen spøg og skæmt. Da alle endelig var vel ovre, ja så lå der en stor gammel ukrudtsharve. Den kunne jo ikke sådan få lov til at ligge i fred. Harven blev straks brugt til vægtløftning. Til min glæde var det Rudolf, der gik af med sejren, og da det var slået fast, gik turen videre. Endelig var vi da hjemme, og så, – ja bl. a. fik Rudolf en nok så alvorlig samtale med Far, der slet ikke var glad for, at de unge mennesker var gået ud på havisen uden at fortælle det til nogen hjemme på gården – og så at tage mig med på sådan en tur og tilmed på kro, uden at Far og Mor vidste det mindste derom!

Hver gang jeg siden har passeret Niverød Kro, mindes jeg denne udflugt.

På denne tid af året blev der som regel tærsket langhalm. Det var rug, der blev tærsket med plejl. Jeg fik tidligt lov til at tærske med; da jeg

ikke kunne håndtere en stor plejl, fik jeg lavet en af nogle hasselkæppe. Da jeg blev større, brugte jeg plejle af samme størrelse som de voksne. Selve plejlen blev bundet til håndsvinget med tynde snore af oksehud. På min hjemmelavede lille plejl brugte jeg nu kun sejlgarn eller hyssing. Langhalmen var der stort behov for til tækning af de mange stråtage.

Vinteren fortsatte, og sne kom der, så vi kunne få vor lyst styret med at kælke og køre i kane og også med at ise. Hertil brugtes isøkser og issave, og de blev flittigt brugt på dammen foran forpagterboligen. Når isen var savet i passende flager, blev disse med lange pigstave kuret ind til opkørslen fra dammen ved herskabsstaldens vognporte og vognvaskeplads. Her kunne isen ved hjælp af iskroge eller issyle let læsses op på vogne og derpå kørt ned til ishuset, der var bygget lige østen for slottet og østen for vejen til Vallerød.

Ishuset kunne rumme mange læs is og for at isolere isen mod for megen varmpåvirkning, blev isen grundigt tildækket med tørvesmuld. Ishuset, der har en tilkørselslem ud mod vejen, var bygget godt ned i jorden og havde et meget tykt stråtag, vel isoleret med tagpap i bunden af taget, og øverst med tykke græstørv. Ishuset ligger der endnu, men i den sørgeligste forfatning, som så meget andet på Kokkedal, i hvert fald set udefra.

En skønne dag blev det tøjle, og så rislede og klukkede det over alt. I rendestenene strømmede vandet af sted, og sejladsen med skibe og både af det særeste udseende fandt sted på de oprørte vande. Enkelte af disse fartøjer kunne ikke passere under broerne – rendestensbrædderne – og så var det vel „Bukkebruse“ eller en anden trolld, der havde været på spil og beslaglagt vore stolte skuder.

Pludselig var også alt dette forbi, så blev æg farvet, og vi trillede med dem i Ravnedalen. Gækkebreve var alt skrevet, men det var småt med påskeæg af chokolade. De var ikke at få i nærheden; man skulle helt til Hørsholm for at få fat i sådanne herligheder; i hvert fald til Vallerød hos købmand Bendtsen. Det værste var nu, at de kostede penge, og slige havde vi normalt ingen af, så som oftest blev det ved tanken, når der var tale om chokolade-påskeæg!

Sandske Bakke ved Vallerød. Min skolevej gik fra Kokkedal, gennem Vallerød, op over Sandske Bakke og videre til Hørsholm Realskole i Kohave Allé, nu Rungstedvej.

FRA MIN SKOLETID

Men en skønne dag blev det rigtignok også alvor for mit vedkommende. Jeg skulle i skole! I 1906 blev jeg tilmeldt Hørsholm Realskole hos skolebystyrer Chr. Jensen. Jeg startede begribeligvis i 1ste klasse hos frøken Jensen samme med en hel del andre drenge og piger fra Hørsholm og Hørsholms omegn. Jeg fik her nogle venner og kammerater, som jeg længe holdt sammen med. Desværre er mange af dem faldet fra igennem de mange år; men med taknemmelighed mindes jeg flere af dem, bl. a. Svend Christiansen fra Venligheden, Viggo Binder fra Askehave, Ellen Rasmussen fra Brønsholm og Einar Hansen fra Vejenbrød for blot at nævne nogle af disse mine første skolekammerater.

Skolen indledtes med fotografering hos fotograf Kannevorff lige over for skolen. Mor og min lille søster Helene benyttede sig vist af lejligheden til også at blive fotograferet. Af lærerne mindes jeg kun få, men selvfølgelig vor klasselærerinde frøken Jensen, der både var en myndig og elskelig dame, der sikkert ikke havde store vanskeligheder med os „artige“ børn.

Min første skoledag i Hørsholm Realskole. Foto: Kai Kannevorff, Hørsholm, 1906.

Lærer Bahn erindrer jeg, selv om han vist ikke virkede i vor klasse. Jeg husker ham fra Hørsholm Realskole især fra en eftermiddag, hvor jeg og mange andre så ham fare af sted efter min søster Caroline – eller Caro, som hun altid blev kaldt. Caro, der skulle sidde efter, var sprunget ud af klassens vindue for at nå vor vogn, der af en eller anden grund var sendt op for at hente os børn fra skolen; men den vogn ville Caro så sandelig køre hjem i – og det kom hun også til, selv om hr. Bahn fór efter hende, alt hvad han kunne, dog uden at nå den adrætte unge pige, der sprang op i vognen, der i samme nu var over alle bjerge.

Hvad Caro fortalte Far og Mor, da hun kom hjem, ved jeg ikke, og jeg kender heller ikke begivenhederne dagen efter i skolen. Vi uartige unger råbte jo højt hurra, da Caro var vel oppe i vognen og dermed uden for hr. Bahns rækkevidde, og så gik det hjemover i rygende fart ad Kohave Alleen, til venstre ved „Strygejernet“, forbi Lars Larsens gård og videre ad vejen ned over Sandske Bakke, gennem Vallerød, hvor der dengang var et ledvogterhus ved vejens passage af jernbanen, forbi købmanden, smeden og hjulmanden og hjem til Køkkedal.

Vallerød omkring 1906. Huset til højre er smedens hus. Til venstre hans udhus. Midt i billedet ses gavlen af hjulmandens hus. Postkort.

Det var jo ellers kun, når vejret var dårligt med regn og slud, at Far lod en lille enspændervogn fragte os til og fra skolen. For at undgå den for hesten så trælse tur op ad Sandske Bakke blev turen til skolen om morgenen ofte lagt om ad Vallerød Banevej, over jernbanen ved den bevogtede overkørsel ved Rungsted Kostskole, hvorfra det gik videre ad Pennehave og Aasebakken og Kohave Allé til skolen.

Leddets ved Rungsted Kostskole blev passet af en ledvogter og hans kone; de boede i et ledvogterhus tæt ved jernbaneoverskæringen. Her skete der et par gange noget ret så ubehageligt.

Vor mælkevogn kørte, som jeg vist har berettet, om morgenen vor mælk til Rungsted station, hvorfra den blev sendt til København med et tog, der gik ved 7-tiden. Om vinteren var det jo nok så mørkt på det tidspunkt, hvor mælkevognen passerede overkørslen. Vognen var altid forspændt to heste, som regel Tulle og Kaj.

En morgen kører kusken frejdigt over banelinien, idet leddene ikke var lukket. I det samme kommer et tog kørende for fuld fart. Kusken fik svunget hestene parallelt med banelinien, men toget rammer alligevel den nærmeste hest, hvorved kusk, heste og vogn med alle de fyldte mælkejunger endte i grøften. Bortset fra at Tulle havde fået et langt snitsår i sin venstre side, skete der ikke yderligere overlast hverken på kusk eller heste. Selvfølgelig havde kusken fået et chock,

så man kan vel ikke undre sig over, at han brugte store ord overfor ledvogteren, da denne kom til stede.

Mælkekusken kom da hjem med hestene, og jeg kan endnu se for mig, hvorledes dyrlæge Grundt fra Hørsholm, der straks var blevet hentet, rensede det lange ret dybe sår i Tulle's side og fik det syet sammen, uden at Tulle fortrak en mine. Såret lægedes ret hurtigt, men Tulle var dog herefter aldrig den samme rolige hest som tidligere.

Far var selvfølgelig meget fortørnet over det skete. Han beklagede sig stærkt til sine iøvrigt gode venner stationsforstander Lorentzen og assistent Albert Hansen på Rungsted station; men de kunne jo ikke andet end beklage det skete og indskærpe overfor ledvogteren, at han måtte være mere påpasselig. Om Far fik nogen erstatning for skade på vogn, heste og mælkejunger og for den spildte mælk, erindrer jeg ikke.

Men jeg husker i hvert fald, at Far blev mere end vred nogen tid senere. En morgen, da det endnu var mørkt, blev vi børn kørt i skole, fordi det regnede, og så havde Mor fået overtalt Far til at lade os blive kørt den lange vej til Hørsholm. Vi kørte ad Vallerød Banevej. Da vi passerede jernbaneoverskæringen ved Rungsted Kostskole, var ledet ikke lukket, og da vi var midt på jernbanelinien, så vi til vor rædsel expressen komme farende, jeg tror nord fra. Den suste lige forbi bagsmækken på enspændervognen, hvor et par af os sad med næsen bagud, men iøvrigt uden at genere os det mindste. Puh ha, – jeg skal love for, at vi fik noget at tale om! Foruden kusken var Anna, Caro, Karen og jeg med på vognen.

Nu blev det for groft, mente Far. Foruden at bebrejde ledvogteren hans mangel på påpasselighed, tror jeg også, at Far fik sat en klage sammen til D.S.B., der vistnok beklagede det skete og meddelte, at det var påtalt overfor rette vedkommende. Ledvogteren og hans kone, der begge var nogle brillante mennesker, var dybt ulykkelige over det passerede.

I 1906 må Far og Mor have lagt råd op sammen og fundet ud af, at de nok ikke for tid og evighed kunne eller ville blive på Kokkedal. Jeg kan tænke mig, at Far gerne ville være helt sin egen herre, og Mor kunne vist også godt tænke sig en mindre ansvarsfuld gerning, og da de åbenbart blev enige også med Kokkedals daværende ejer konferensråd og bankdirektør Axel Heide efter nogle lange spadsereture med denne rundt i slottets store smukke have, hvor Heide så ofte promenerede med den store sorte stok med sølvkugle på toppen. Jeg tror, at han satte stor pris på Far og Mor og måske ikke mindst på Mor, som han forærede udmærkede billeder – fotos – af sig selv og slottet. Resultatet af disse overvejelser og samtaler blev, at Far en skønne dag købte den lille nabogård Kirstinedal, der var på ca. 36 tønder land.

Kirstinedal, som Far købte i 1906, var i min barndom en dejlig, firelænget gård med stråtagte bygninger. Billedet her er langt yngre. Det viser sydlængens vestvendte gavl. Hovedindkørslen var i sin tid fra øst, den bageste indkørsel på billedet. Begge indkørsler kunne lukkes med store porte.

Kirstinedal var en meget smukt bygget 4-længet, lukket bondegård med stråtage på alle 4 længer. Kostalden havde plads til 20 køer, i hestestalden kunne der stå 4 à 5 heste i almindelige spiltove og i følboxen kunne der nok stå et par heste, om det skulle være. Herforuden var der svinestald og hønsehus.

Far drev Kirstinedal sammen med Kokkedal, og den 4-længede gård blev efterhånden moderniseret og repareret næsten på alle områder, og ikke mindst beboelselængen blev sat smukt i stand. Da dette var foretaget, blev beboelsen lejet ud om sommeren til landligere fra København. Flere sådanne foretrak at bo inde i landet fremfor ved stranden, hvor tåge og anden fugtighed kunne være ubehagelig for flere.

Gården havde endnu ingen besætning, men af og til kunne der jo være et og andet, der skulle tilses, bl. a. skulle frugten fra gårdens have jo plukkes. Engang kørte Mor, min søster Anna og jeg over til Kirstinedal i en lille vogn. Vor gode fredelige hest „Købmanden“ var spændt for. Da vi nåede frem, blev hesten spændt fra. Af en eller anden grund blev den ikke sat ind i hestestalden, men ind i et forrum til

kostalden. Det skulle vi rigtignok ikke have gjort, for da vi skulle spænde for, for at køre hjem, så var „Købmanden“ ikke, hvor han skulle være. Han var nemlig gået igennem en skrøbelig gammel lem ned til staldens roekælder og stod nu dernede og så nok så fornærmet ud. For at få hesten op måtte vi fylde roekældereren op med pressede halmballer m. m., og til slut lykkedes det os på den måde, at få „Købmanden“ så højt op, at den kunne komme op fra kælderen.

Der var jo efterhånden sket det, at de ældste af børnene i vor lille familie var fløjet af reden. Sofie, der især var praktisk dygtig og en fortrinlig hjælp for Mor i køkkenet og i det hele taget indenfor hele det store departement, som Mor styrede indenfor gårdens landhusholdning, drog også hjemmefra en skønne dag. Hun fik nemlig en stilling som „ung pige i huset“ hos en proprietær Edvard Lerche på Torstedgård i Torsted lige syd for Horsens.

Resten af børneflokket gik endnu i skole, og hvor var der dog travlhed om morgenen, når Mor skulle have disse 5 unger gjort klar til at gå i skole. Vi gik hjemmefra ca. kl. 7 morgen og havde en god travetur op til skolen i Hørsholm, hvor undervisningen begyndte kl. 8. Vi gik fra forpagterboligen ad en vej forbi svinestalden ind i slotsparken; her stod et dejligt stort ægte kastanietræ, hvis gode frugter, vi tit lod os smage. Vi fortsatte gennem parken og haven til Vallerødvejen, forbi den lukkede port på denne vej og videre gennem Vallerød op over Sandske Bakke, ved hvis fod vi næsten altid fik os et lille hvil ved det store træ.

Men så, ja så sker der en dag det, at Sofie meddeler Mor og Far, at hun havde forlovet sig med sin husbond, og nu skulle der så være bryllup. Det var da en sensation; men trods overraskelsen blev det på en eller anden måde aftalt, at Sofie og Edwards bryllup skulle finde sted på Fars og Mors sølvbryllupsdag den 18. oktober 1907.

Far og Mor blev meget glade for Edvard, der kun var nogle år ældre end Sofie. Han var en stor kraftig jyde, og Far og Mor blev rigtignok glade for, at han var rigtig landmand og fra en egn, som ikke var dem helt ukendt. At han så også havde overtaget sin afdøde faders store gode gård var jo noget helt fortrinligt. Vi børn var meget ophidset over, at en af vore store søstre skulle giftes. Stor blev glæden, da det opklaredes, at Far og Mor ville holde den dobbelte fest på Hørsholm Hotel efter selve vielseshøjtideligheden i Hørsholm Kirke.

For mit vedkommende var der imidlertid sket det meget betydningsfulde, at jeg af en eller anden grund skulle skifte skole fra Hørsholm Realskole til Rungsted Kostskole, hvor jeg begyndte som almindelig skolesøgende i 3. forberedelsesklasse efter sommerferien i 1907. Jeg kan huske, at rektor E. Skovgaard-Petersen lovede Far, der fulgte mig

Foran hovedindgangen til forpagterboligen på Kokkedal den 18. oktober 1907 ved den store familiefest, der er omtalt i teksten.

i den nye skole, at han nok skulle sørge for, at jeg blev en dygtig landmand! – At jeg ikke blev landmand, men det helt modsatte, kunne ingen ane den dag.

Jeg var meget spændt på, om jeg kunne få fri på Sofies og Edwards bryllupsdag og Fars og Mors sølvbryllupsdag. Nå, det fik jeg jo uden besvær, og det blev en vældig fest for os alle.

Vielsen i Hørsholm Kirke var også for os en stor oplevelse, men vel nok mest for brudeparret og for Mor og Far samt for Bedstefar. Efter vielsen var der bryllupsmiddag i hotellets store sal, hvor der var dækket op til nok så mange gæster. Edwards Mor og søstre m. fl. fra Jylland og mange af Fars og Mors gode venner og bekendte fra Kokkedal, Hørsholm og Hørsholms omegn, havde efterkommet indbydelsen. Mine søstre havde sørget for nogle bryllups- og festsange i dagens dobbelte anledning, og det blev en både smuk og fornøjelig fest. Hvor længe den trak ud, mindes jeg ikke, for jeg, der nu var godt 8 år gammel, gik omkuld allerede ved 8-tiden på en af bænkene langs festsalens sider.

Jeg vågnede dog op, da sangene blev sunget, og da brudeparret efterfulgt af sølvbrudeparret trådte brudevalsen.

Det var en dejlig fest, som vi med glæde og taknemmelighed mindedes i mange år.

Fars og Mors sølvbryllup betegner for mig afslutningen på den 1ste del af min barndom, og dertil var jeg kommet i en ny skole, hvor jeg fik nye lærere og lærerinder samt nye skolekammerater.

Ved skoleskiftet var jeg så heldig at kunne springe 2. forberedelsesklasse over, hvad jeg har været taknemmelig for resten af mit liv. Min søster Helene, der begyndte skolen i 1908, og jeg var som sagt skolesøgende, og dem var der efterhånden en del af i Rungsted Kostskole, der som navnet antyder, nok var tænkt baseret alene på kostelever. Fra begyndelsen var skolen vist også tænkt som en skole udelukkende for drenge, men efterhånden kunne piger, der havde en broder i skolen, også optages. Som årene gik blev de skolesøgendes antal af begge køn større og større og oversteg efterhånden antallet af kostelever, hvis højeste antal var omkring 100.

Men som sagt, nu begyndte et nyt afsnit. Den tid, som jeg ovenfor har fortalt så udførligt om, står for mig som en tid, jeg må være mine ejegode, dygtige, flittige, sparsommelige, ret så strenge, men meget kærlige og af og til også muntre forældre stor tak skyldig. Vel har Mor og Far forlangt meget af os børn, men jeg er overbevist om, at vi derved har fået uvurderlig ballast med os på vor videre vej. Retskafne og også retfærdige var vore forældre, og jeg tror nok, at vore karle og piger og vore medhjælpere i stalde og på markerne samt daglejerne og deres familier så på vore forældre på nogenlunde samme måde.

At vi børn ofte var i „Borgerstuen“ om aftenen var da helt naturligt. Her blev spillet kort, og her blev spillet og sunget, ofte til striglerøgteren Jacobs ikke altid lige skønne violintoner. Her havde vi mange gode oplevelser, og vi befandt os altid så trygge i borgerstuen. Vi børn spillede især om foråret „Pind“ med de unge karle om aftenen. Det foregik langs hækken, der dengang begrænsede vor have ud mod gaden mellem forpagterboligen og hestestalden. Her var et stykke, der ikke var brolagt, så her kunne vi rigtig udfolde os indtil sengetid, der for os som vel for de fleste børn også den gang kom altfor tidligt. Til køjs kom vi da, men vist aldrig uden at have sagt godnat til Far, Mor og Bedstefar.

Det første Kokkedal set fra havesiden. Bygningen havde kun et stokværk og var forsynet med mansardtag. Tegning af Johan Jacob Bruun, 1753.

EFTERSKRIFT

Kokkedal Slot

Kokkedal var en af Nordsjællands få herregårde og den eneste i Hørsholm sogn. Godsets historie kan føres tilbage til dronning Sophie Magdalenes tid. I året 1746 skænkede dronningen gården Kokkedal, som dengang var en almindelig bondegård, til grev C. A. Berckentin, som havde ønsker om at bygge sig en sommerbolig netop her. Berckentin stammede fra Meklenborg, var kommet til Danmark og havde i mange år gjort tjeneste i diplomatiet. Han fik arkitekt G. J. Rosenberg, der havde været arkitekt ved opførelsen af Berckentins store palæ i København, til også at forestå bygningen af sommerboligen – og resultatet blev en lille, yndefuld, palæliggende bygning i rokokostil.

Sjældent er et sommerpalæ blevet anlagt i skønnere omgivelser end det Berckentinske lille slot. Højt kom det til at ligge, med vidt udsyn mod nord, vest og syd over bølgende landskaber til fjerne skove og mod øst til det blinkende Øresund. Uden om palæet lod Berckentin anlægge park og have og ved tilkørselsvejene lod han plante allétræer.

Efter hans død i 1758 arvede hans datter Louise v. Plessen palæet. Hun elskede stedet og tilbragte sin meste tid her indtil hun i 1766

Kokkedal efter at det i 1865 var blevet ombygget i hollandsk renæssancestil. Billedet viser slottet set fra nord. Bygningen til højre er den gamle herskabsstald. Postkort, ca. 1900.

blev udnævnt til overhofmesterinde hos dronning Caroline Mathilde. Hendes karriere ved hoffet blev dog ikke af lang varighed. På grund af sin kritik af kongens opførsel overfor dronningen skaffede hun sig fjender ved hoffet – og i 1768 måtte hun forlade landet, hvorefter hun slog sig ned i Celle. Med tungt hjerte tog hun afsked med sit elskede Kokkedal, som hun nåede at besøge inden den hastige afrejse, men hun fandt kun „lukkede døre og kolde værelser“.

Louise v. Plessen afhændede godset til en slægtning, amtmand over Frederiksborg, Kronborg og Hørsholm amt Henrik v. Levetzau, der ejede det indtil 1799. I de følgende årtier sad en række skiftende ejere på slottet. I 1843 købte etatsråd Malte Bruun Nyegaard stedet, som han – ifølge digtervennen B. S. Ingemann – fandt „var den yndigste plet på jorden“. Nyegaard ansatte i 1844 Christian Hostrup som huslærer for sine børn, og at også Hostrup blev betaget af stedet spores i nogle af hans værker, ligesom det til overflod fremgår af hans erindringer og breve, hvori han blandt andet skriver, at her fik han „først øje for det grønne liv, et øre for skovens stilhed, for havet, det trodsigt kæmpende med mågeskrig, efterårsblæst og bølgemusik“.

I 1864 blev Kokkedal købt af Fredrik H. Block, der lige var vendt hjem fra Kina, hvor han havde været konsul. Han lod foretage en fuldstændig ombygning af hovedbygningen ved arkitekt L. Chr. Nielsen, som straks efter at ombygningen af Kokkedal var færdig, blev

arkitekt for det nu nedrevne Smidstrup Slot. Den nye hovedbygning på Kokkedal, som endnu findes, blev opført i nederlandsk renæssancestil. Den blev en etage højere end den gamle bygning, og man bevarede ydermurene op til første sal, ligesom de gamle, hvælvede kældre fra det Berckentinske slot er bevaret.

I 1902 overlod Frederik H. Blocks arvinger slottet til bankdirektør Axel Heide, der i 1910 tilskødede det til A. du Plessis de Richelieu, der var vendt tilbage fra Siam, hvor han var blevet viceadmiral i den siamesiske flåde. I 1940 solgte hans enke Kokkedal til grosserer P. M. Daell, som ejede det indtil 1965, da han overdrog godset til Hørsholm kommune. For salgssummen oprettede han Daell-fonden til støtte for humanitære, kulturelle og nationale formål.

Kokkedal eksisterer ikke mere som gods – men bygninger, park og de tilsluttende naturområder findes endnu, og der er truffet beslutning om, at man ved den fremtidige udnyttelse i videst muligt omfang tager hensyn til naturen og de kulturelle og æstetiske værdier, der rummes i Kokkedalområdet.

T. Topsøe-Jensen

De gamle hvælvinger i kælderen.

MUSEUMSFORENINGEN FOR HØRSHOLM OG OMEGN

er støtteforening for *Hørsholm Egns Museum*, Sdr. Jagtvej 2, 2970 Hørsholm, tlf. (02) 86 07 11.

Foreningen vælger fire repræsentanter til museets bestyrelse, medens fem bestyrelsesmedlemmer udpeges af byrådene inden for det gamle Hørsholm amt, dvs. de gamle sogne: Birkerød, Bloustrød, Hørsholm og Karlebo, og et bestyrelsesmedlem vælges af Hørsholm Distrikts Økonomiske Selskab.

Museumsforeningen udgiver et årsskrift, der tilsendes medlemmerne gratis, arrangerer ture og foredrag. Medlemmerne har gratis adgang til Hørsholm Egns Museum. Fra 1978 er årskontingentet 25 kr., for pensionister 15 kr.

Indmeldelse kan finde sted hos formanden *P. Chr. Nielsen*, Folehavevej 21, 2970 Hørsholm, tlf. (02) 86 10 49, og museumslederen *T. Topsøe-Jensen*, Sophienbergvej 14, 2960 Rungsted Kyst, tlf. (02) 86 38 25.

Besøg Hørsholm Egns Museum. Åbent daglig – undtagen mandag – kl. 12.30–16.00 fra 1. maj til 31. oktober. I vinterhalvåret åbent søndag og fredag kl. 12.00–14.00

Museumsforeningen har tidligere udgivet:

- 1963. H. C. Rosted: *Træk af bondens historie på Hørsholm Gods*.
- 1964. H. C. Rosted: *Ebberødgård 1346–1890*.
- 1965. T. Topsøe-Jensen: *Kongevejen fra Usserød nord for Hirschholm til Helsingør*.
- 1969. Mindebogen om „H. C. Rosted 1891–1968“, der hovedsageligt indeholder afhandlinger af *H. C. Rosted*, Årsskrift 1968–69.
- 1969. P. Chr. Nielsen: *Vejledning for besøgende på Hørsholm Egns Museum*.
- 1970. A. H. Brandt: *Træk af Karlebo kommunes historie*.
- 1971. E. O. Errebo-Knudsen: *Mathildevejen*, opr. trykt i „Fra Frederiksborg Amt“.
- 1972. Povl Eller: *Hvad blev der af portræterne på Hirschholm Slot*.
- 1973. Inger og Ove Rasmussen: *Fortid i Bloustrød*.
- 1974. Svend Jensen: *Hørsholm minder*.
- 1975. T. Topsøe-Jensen: *Fredensborgvejen*.
- 1976. T. Topsøe-Jensen: *Rungsted Fiskerleje*.
- 1977. P. Chr. Nielsen: *Hørsholm Slotshave*.

Årsskrifterne for 1963, 64, 65, 69, 70, 74 og 75 er udsolgt.

Og udsendt til medlemmer:

- 1964. H. C. Rosted: *Usserød Skole 1864–1964*, udg. af Hørsholm kommune.
- 1966. H. C. Rosted: *Den gamle skole på Folehavevej i Hørsholm*, privattryk, udg. af Finn Rosetzsky.
- 1967. H. C. Rosted: *Slotsgartnerens Hus, en historisk gård i Hørsholm*, udg. af Grundejer- og Kommunalforeningen i Hørsholm.
- 1974. T. Topsøe-Jensen: *Struensee-Samlingen på Hørsholm Egns Museum*. Særtryk af Frederiksborg Amts historiske årbog 1973.
- 1977. Ellen B. Danstrup: *Rungstedgaard*, udg. af Forsikringshøjskolen.
- 1977. Arne Madsen: *Karlebo Kirke*, udg. af Karlebo Menighedsråd.
- 1978. T. Topsøe-Jensen: *Hørsholm Egns Museum*.